

FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA

[Jild: 4 Nashr: 9 (2025)] ISSN: 2992-8915

www.mudarrisziyo.uz

MOBIL TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TA'LIM: NAZARIYA VA AMALIYOT

*Saidova Maxsudaxon Abbasovna*¹

¹Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti mustaqil izlanivchisi, Oriental universiteti katta o'qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mobil ta'lim nazariyasining nazariy asoslari va amaliy imkoniyatlari tahlil qilinadi. Mobil qurilmalardan foydalanish ta'lim jarayonida o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi rollarning o'zgarishiga, ta'limning shaxsga yo'naltirilgan va moslashuvchan bo'lishiga olib kelishi ko'rsatib o'tiladi. Shuningdek, Sharples, Naismith, Shuler kabi olimlarning qarashlari asosida mobil ta'limning afzalliklari va muammolari yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, mobil ta'lim an'anaviy o'qitish shakllarini to'ldiruvchi samarali vosita sifatida qaralishi mumkin.

Kalit so'zlar: mobil ta'lim, innovatsion texnologiya, blended learning, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, moslashuvchanlik.

Kirish. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. An'anaviy ta'lim shakllari o'quvchilarni bilim olish jarayoniga faol jalb etishda yetarli bo'lmay qolayotgan bir paytda, mobil texnologiyalarning imkoniyatlari yangi pedagogik yondashuvlarni shakllantirishga xizmat qilmoqda. Xususan, mobil ta'lim nazariyasi o'quv jarayonini faqat maktab yoki auditoriya bilan chegaralab qo'ymasdan, balki uni istalgan joy va vaqtda davom ettirish imkoniyatini beradi.

Mobil ta'lim nafaqat texnologik yangilik sifatida, balki ta'limning shaxsga yo'naltirilganligi, moslashuvchanligi va ijtimoiy muloqotni rivojlantirish vositasi sifatida ham qaralmoqda. Bu jarayonda mobil qurilmalardan foydalanish o'quvchilarni o'z bilim faoliyatini mustaqil tashkil etishga undaydi hamda o'qituvchilar uchun yangi metodik imkoniyatlarni ochadi.

Maqolaning dolzarbligi shundan iboratki, mobil qurilmalar kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylanib bormoqda va ta'lim jarayoni ham ushbu o'zgarishlardan chetda qolishi mumkin emas. Shu

sababli mobil ta'lim nazariyasini o'rganish, uning afzalliklari va cheklovlarini tahlil qilish, shuningdek, an'anaviy va innovatsion ta'lim shakllarini uyg'unlashtirish zarurati yuzaga kelmoqda.

Mobil ta'lim (m-learning) bugungi kunda ta'lim tizimining eng dolzarb innovatsion yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bu tushuncha ostida o'quvchilar va talabalar bilim olish jarayonida makon va zamon chegaralaridan mustaqil bo'lishi, ya'ni istalgan joyda va istalgan vaqtda o'rganish imkoniyatiga ega bo'lishi tushuniladi. Aslida, mobil ta'limning mohiyati faqat texnologik vositalar bilan chegaralanmaydi. U o'quvchi shaxsining faoliyatidagi moslashuvchanlik va erkinlikni ifodalaydi. Shu sababli, bir qator tadqiqotchilar Sharples, Taylor va Vavoula mobil ta'limni faqat texnologik innovatsiya emas, balki pedagogik yondashuv sifatida baholash zarurligini ta'kidlaydilar.

Mobil ta'lim nazariyasiga ko'ra, o'quvchi o'zining bilim olish jarayonida faqatgina bir joy yoki bir vosita bilan cheklanmaydi. U turli mavzular o'rtasida erkin o'tadi, kundalik hayotdagi faoliyatini ta'lim jarayoni bilan uyg'unlashtiradi. Shunday ekan, mobil ta'lim an'anaviy sinf xonasida o'tkaziladigan ta'limdan tubdan farq qiladi. Chunki an'anaviy ta'limda vaqt va makon qat'iy chegaralangan bo'lsa, mobil ta'limda bu cheklovlar yo'q. Bu, o'z navbatida, ta'lim oluvchiga yanada ko'proq mustaqillik beradi va bilim olish jarayonini yanada tabiiy shaklda davom ettirish imkonini yaratadi.

Naismith, Lonsdale, Vavoula va Sharples o'z tadqiqotlarida mobil ta'limdan samarali foydalanish uchun aralash ta'lim yondashuvi (blended learning) muhimligini qayd etadilar. Bu shuni anglatadiki, ta'lim jarayoni faqat mobil qurilmalar bilan cheklanib qolmasligi lozim. Aksincha, mobil ta'lim an'anaviy dars usullari, kompyuter texnologiyalari, mustaqil mashg'ulotlar bilan uyg'unlashgan holda amalga oshirilsa, yanada samarali natijalarga erishiladi. Masalan, bir dars mavzusi sinf xonasida tushuntirilishi mumkin, ammo keyinchalik o'quvchi shu mavzu bo'yicha mobil ilovalar orqali mustaqil mashqlar bajaradi yoki qo'shimcha ma'lumotlarni internetdan topib o'rganadi. Natijada o'quvchi mavzuni yanada chuqurroq o'zlashtiradi.

Shuler mobil ta'limning bir qator afzalliklarini ko'rsatadi. Jumladan, u beshta asosiy imkoniyatni ajratib ko'rsatgan:

1. Istalgan joy va vaqtda o'qish imkoniyati – mobil qurilma doim yonimizda bo'lganligi sababli, bilim olish jarayoni ham doimiy davom etishi mumkin.
2. Ta'lim resurslariga teng kirish – kam ta'minlangan yoki chekka hududlarda yashovchi bolalar ham mobil qurilmalar orqali ta'lim resurslariga ega bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladilar.
3. XXI asr ijtimoiy muloqoti – mobil texnologiyalar yordamida o'quvchilar o'zaro hamkorlik qiladilar, bilim almashadilar va tajriba orttiradilar.
4. Moslashuvchanlik va integratsiya – mobil ta'lim turli ta'lim muhitlariga moslashadi va boshqa ta'lim shakllarini to'ldiradi.
5. Shaxsiylashtirilgan ta'lim – o'quvchi o'z qiziqishi, ehtiyoji va qobiliyatidan kelib chiqib, individual ta'lim yo'lini shakllantiradi.

Bu afzalliklar mobil ta'limning katta imkoniyatlarga ega ekanligini ko'rsatadi. Biroq, muammolar ham mavjud. Birinchidan, mobil ta'limning yagona nazariy modeli to'liq ishlab chiqilmagan. Ikkinchidan, ota-onalar va o'qituvchilar ko'pincha mobil qurilmalardan foydalanishni chalg'ituvchi omil sifatida baholaydilar. Mutaxassislar esa aksincha, uni ta'lim jarayonini rivojlantiruvchi samarali vosita deb biladilar. Bu qarashlardagi tafovut mobil ta'limni joriy etishda to'siqlarni yuzaga keltiradi. Shuler ham bu masalaga e'tibor qaratib, yomon ishlab chiqilgan mobil dasturlar o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan qiziqishini pasaytirishi mumkinligini aytadi.

Chong va Shuler olib borgan tadqiqotlarda ham mobil ta'limning afzalliklari tasdiqlangan. Ularning amaliy tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki, mobil ilovalar o'quvchilarni o'rganishga yanada qiziqtiradi, mustaqil ta'lim olishga undaydi, ota-onalarni ham bolalarining ta'lim jarayoniga faolroq jalb etadi.

Shu bilan birga, bu tadqiqotlar o'qituvchilar oldiga yangi vazifalarni qo'ymoqda: ular mobil texnologiyalardan qanday qilib samarali foydalanishni o'rganishlari, metodik yondashuvlarini takomillashtirishlari kerak.

New Media Consortium hisobotida esa kelgusi yillarda elektron kitoblar, planshetlar va mobil qurilmalardan foydalanish ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanishi bashorat qilingan. Bugungi kunda bu tendensiya nafaqat rivojlangan davlatlarda, balki rivojlanayotgan mamlakatlarda ham kuzatilmoqda. Ayniqsa, onlayn darslar, masofaviy ta'lim va o'z-o'zini o'qitish jarayonida mobil qurilmalarning ahamiyati beqiyosdir. Mobil ta'lim resurslari orqali o'quvchi istalgan mavzu bo'yicha kerakli axborotni izlab topishi, elektron darsliklardan foydalanishi yoki maxsus dasturlar yordamida amaliy mashqlarni bajarishi mumkin.

Mobil ta'limning yana bir muhim jihati – o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi rollarning o'zgarishidir. An'anaviy ta'limda asosiy tashabbus o'qituvchiga tegishli bo'lsa, mobil ta'limda bu tashabbus ko'proq o'quvchining qo'lida bo'ladi. O'qituvchi esa yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi va nazorat qiluvchi rolni bajaradi. Bu esa zamonaviy pedagogikaning asosiy tamoyillaridan biri bo'lgan shaxsga yo'naltirilgan ta'limni yanada mustahkamlaydi.

Umumlashtirib aytganda, mobil ta'lim nazariyasi nafaqat ta'limni erkinlashtiradi, balki uni shaxsiylashtiradi ham. O'quvchi o'zining qiziqishi va qobiliyatidan kelib chiqib, bilim olish jarayonini mustaqil ravishda boshqarishi mumkin. Shu bilan birga, mobil ta'lim turli ta'lim shakllari bilan uyg'unlashgan holda amalga oshirilsa, u yanada samarali natija beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Sharples, M., Taylor, J., & Vavoula, G. (2005). Towards a Theory of Mobile Learning. In Proceedings of mLearn 2005, 4th World Conference on Mobile Learning, Cape Town, South Africa (pp. 1–9).
2. Naismith, L., Lonsdale, P., Vavoula, G., & Sharples, M. (2004). Literature Review in Mobile Technologies and Learning. Futurelab Report 11. Bristol: Futurelab. (pp. 1–47).
3. Shuler, C. (2009). Pockets of Potential: Using Mobile Technologies to Promote Children's Learning. New York: The Joan Ganz Cooney Center at Sesame Workshop. (pp. 1–47).
4. Chong, E., & Shuler, C. (2010). Innovation in Mobile Learning: Three Case Studies. New York: The Joan Ganz Cooney Center. (pp. 1–38).
5. New Media Consortium (2011). The Horizon Report: 2011 Edition. Austin, Texas: The New Media Consortium. (pp. 1–40).
6. Saidova M. A. FORMATION OF COMPONENTS OF PRAGMATIC COMPETENCE IN A FOREIGN LANGUAGE IN STUDENTS //PEDAGOGS. – 2024. – T. 55. – №. 1. – C. 48-52.
7. Zilola I., Makhuda S. Modern teaching techniques in education //International journal of Engineering Science and Computing. – 2020. – T. 10. – №. 4. – C. 25440-25446.
8. Abbasovna S. M. Die Entwicklung der pragmatischen Kompetenz durch Hörverstehen bei den Studierenden im DaF //International Scientific and Current Research Conferences. – 2023. – C. 477-481.

9. Abbasovna S. M. The Development of Pragmatic Competence Through Listening Comprehension in Students of German as a Foreign Language //International Education Trend Issues. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 18-25.
10. Abbasovna S. M. SOZIALFORMEN IM BILDUNGSPROZESS //PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 796-800.